

УДК 658.5

Семчишин М. – ст. гр. БМм-51

Тернопільський державний технічний університет імені Івані Пулюя

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Науковий керівник: к.т.н., доц. Галушак М. П.

Прибуток підприємства безпосередньо залежить від величини витрат. У зв'язку з цим, правильний облік витрат, своєчасний контроль за їхнім формуванням, оперативний аналіз мають важливе значення для ефективного управління витратами підприємства. Саме це й обумовило напрямок даного дослідження. Дослідники зв'язують виникнення теорії управління витратами з другою половиною XIX століття, коли в 1887 році було опубліковано перше видання теоретичної праці англійців Джона Матера Фелса (1858—1925) і Емілія Гарке (1858—1930) "Виробничі рахунки: принципи і практика їх ведення". Розвиток системи управління витратами пройшов кілька етапів.

Первинно витрати виявляли і враховували "котельним" методом (в єдиному бухгалтерському реєстрі з початку звітної періоду враховували всі засоби, витрачені на виробництво, незалежно від ділянок їхнього споживання і цільового призначення, потім ці витрати розподілялися пропорційно прийнятій бази). Підхід до управління витратами, запропонований Фелсом і Гарке, припускав створення системи, за якою всі витрати ділилися на фіксовані (постійні) і змінні. На наступному етапі Джон Манном (1863—1955) ввів поняття умовно-постійних або накладних витрат, виявлення яких дозволило надалі виключити їх з нормування і зосередитися тільки на витратах, пов'язаних з виробництвом. Слідом за ним Олександр Гамільтон Черч (1866—1936) запропонував систему по розподілу накладних витрат по продуктах залежно від продуктивності устаткування (величини машино-годин). Надалі зароджується система «Дірект-кост», де в основу собівартості закладаються тільки умовно-змінні витрати. Непрямі витрати виключаються з собівартості, оскільки вони викликані не стільки безпосередньо процесом виробництва, скільки перебігом часу. Наступною за нею стала система "Стандарт-кост", яка з'явилася першою управлінською системою, в якій як першочергова функція ставиться саме контроль і регулювання витрат, а не їхній облік. В 1952 році виникла концепція центрів відповідальності, тобто ступені відповідальності певних осіб за фінансові результати своєї роботи.

Органічним розвитком "Стандарт-кост" і методів обліку по центрах відповідальності стала поява методу "Just-in-time", де в основу лягли встановлені відсотки відхилень від графіка робіт і стандартів (норм). Сучасні тенденції в області управління витратами характеризуються активним впровадженням нових методів по управлінню накладними витратами. Це пояснюється тим, що останніми роками частка даного елемента в структурі загальних витрат стрімко збільшується. До найперспективніших методів управління накладними витратами можна віднести побудований на базі обліку витрат по функціях функціонально-вартісний аналіз, бюджетування на нульовому базисі, формування цільових витрат організації. Особливої уваги прогресивні західні компанії почали надавати стратегічному управлінню витратами.

Отже, управління витратами – наука порівняно молода і почала інтенсивно розвиватися з переходом країн до ринкової економіки. Основне завдання системи управління витратами є забезпечення керівництва компанії інформацією, необхідною для прийняття рішень та ефективного управління.